

KNJIŽNA IN OSTALA POROČILA

Dr. Miloje M. Vasić: Kroz kulturni sloj Vinče I i II. (Srpska akademija nauka, Spomenik C, Odeljenje društvenih nauka, Nova serija 2, Beograd 1950, str. 1—87, 44 slik v tekstu in nemški povzetek.)

Delo prof. Vasića obsega dejansko dve samostojni razpravi, ki sta pa med seboj ozko povezani tako po uporabljenem gradivu, kakor po končnem rezultatu.

V svoji prvi razpravi »Kroz kulturni sloj Vinče I«, opisuje avtor posamezne keramične in kamnitne predmete poleg drugih pojavov, ki jih skuša povezati z arhaisko grško kulturo. Navaja pa tudi analogije iz posameznih predzgodovinskih kultur Grške, Tesalije, Bolgarije, Romunije, Madžarske in srednje Evrope, vendar jih razlaga na svoj način. Razpravo je razdelil na nekaj odstavkov, v katerih razlaga razne pojave in razno gradivo. Tako govori v prvem odstavku o »kazanu« (λείψης) in »tronožcu« (τριπόδης) ter sklepa, da je datirati Vinčo v grški arhaiski čas. V drugem odstavku obravnava »ομφαλος« in »heroon« iz Vinče, v tretjem »stolove« (τραπέζαι), v četrtem »oblika hlebova i kolača« iz Vinče, v petem »terakote iz Vinče mikenskog polumesečastog tipa (en croissant)«, v šestem »Vinčo in Istros (Histria)«, v sedmem pa »Halštatsko kulturo in Vinčo«.

V drugi razpravi Kroz kulturni sloj Vinče II, skuša avtor v osmih odstavkih ugotoviti analogije med Vinčo in raznimi predzgodovinskimi kulturami ter arhaisko grškimi najdišči. Tako povezuje v prvem odstavku »Vinča—Istros—Jonija« dozdevno sorodnost med »Vinčo in Istrosem«. V drugem odstavku »Vinča—Južna Rusija—Jonija« povezuje Vinčo posredno z raznimi jonskimi kolonijami in skitskimi najdišči. V tretjem odstavku »Vinča i Tripolje—Petrenji« povezuje ta najdišča med seboj. V četrtem odstavku povezuje zopet Vinčo s Cucutenijem. V petem odstavku išče analogije za Vinčo v bukk in tiški kulturi. V šestem odstavku išče analogije za Vinčo na raznih romunskih najdiščih, kakor so Sultana, Gumelnita, Căscioarele, Ruginoasa in Glina. V sedmem odstavku govori o tehniki »crnih uglačanih-stralucido-ornamenata«, ki jih baje nahaja v Vinči, prišteva pa sem tudi vse grafitirane ornamente v Romuniji. V osmem odstavku »slikana keramika u jugoistočnoj Evropi«, skuša povezati vsa najdišča s slikano keramiko, kar jih je na Ogrskem, Romuniji, Rusiji itd., z »jonsko kulturo« ob Črnem morju. V zadnjem, devetem odstavku, pa sklepa, češ da je kultura v Vinči na višji stopnji kakor pa v kateri koli drugi naselbini v ozadju jonskih kolonij na Črnem morju.

Obe avtorjevi razpravi zasledujeta namen, da predzgodovinski oz. neolitski naselbini v Vinči zmanjšata visoko datacijo, da jo izključita iz skupine neolitskih najdišč ter povežeta z arhaisko grško kulturo. Kar se tega tiče, sta tudi ti dve razpravi enaki kot cela vrsta drugih izpod peresa istega avtorja, med katerimi je zadnja, »Jonska kolonija Vinča«, zelo jasno pokazala avtorjeve težnje. Nimam namena, da bi se tukaj spuščal v polemiko, kajti svoje mnenje in opombe glede Jonske kolonije Vinče sem podal že na drugem mestu deloma sam, deloma pa skupaj z drugimi predzgodovinarji (Arheološki vestnik 1950, 216 sl. — Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 1951, 5 sl.). Ocenjevani razpravi se ne razlikujeta od dosedanjih niti po načinu podajanja gradiva niti po docela napačni tipološki povezavi. Prav tako je napačna razlaga raznih pojavov opiraje se na klasične vire in na domnevane in nedokazane sklepe. V omenjenih razpravah pa je novost, ki je v dosedanjih avtorjevih delih ni bilo opaziti od njegovega preloma z predzgodovino. To je pa delna uporaba predzgodovinske literature in vpoštevanje tudi predzgodovinskih in neolitskih najdišč, poleg grško arhaiskih. Vendar pa tudi s tem avtor zasleduje svoj namen, da namreč poveže Vinčo, ki jo šteje kot jonsko kolonijo, z raznimi neolitskimi najdišči in tako dokaže, da tudi ta najdišča in te kulture ne pripadajo predzgodovinskemu ali celo neolitskemu obdobju, temveč da so jonsko grškega izvora. Zanimiva je tudi avtorjeva primerjava med Vinčo in halštatsko kulturo, čeprav soglaša z datacijo poslednje (str. 33). S pomočjo povezovanja nemogočih tipoloških detajlov mu je zopet halštatska kultura dokaz za pravilno datiranje neolitske Vinče v VII. in kasnejša stoletja.

Vsa avtorjeva sklepanja nam podajajo sicer povsem negativne, toda toliko bolj zanimive ugotovitve, ki so približno naslednje:

1. Pred grškimi kolonijami na Črnem morju nimamo nikakršnih kulturno materialnih ostalin na področju Jugovzhodne, Vzhodne in Srednje Evrope (seveda lahko prištejemo še Zahodno Evropo).

2. S prihodom grških kolonistov na Črno morje se začenjajo šele razvijati razne kulture v Evropi, kulture, ki so jih znanstveniki datirali previsoko in označevali kot razne neolitske in bronastodobne kulture.

3. Predzgodovine od neolita dalje sploh ni, ker imamo prve pojave kakršnega koli kulturnega življenja v Evropi šele po VII. stoletju.

Seveda so avtorjeva sklepanja brezpomembna, pa tudi sam si nasprotuje, ko priznava starejše kulturne periode na področju Grčije (str. 24, 30). Sicer bi bilo možno to še nekako zagovarjati, ker so tudi Grki kljub svoji superiornosti morali nekje dobiti elemente za zgraditev svoje materialne in duhovne kulture. Mnogo zanimivejša pa je trditev, da je bila Vinča kot jonska kolonija na veliko višji kulturni stopnji kakor katera koli druga (po vsej priliki neolitska) naselbina v ozadju jonskih kolonij. V resnici pa kljub svoji res visoki kulturi nima niti koščka kovine, čeprav nahajamo v vseh halštatskih naselbinah in grobiščih kovine, in sicer bron in železo, kar v izobilju.

Djordje Mano - Zisi: Izložba materialne kulture doba seobe naroda na teritoriji AP Vojvodine. (Vojvo-